

G. G. NEAMȚU ȘI GRAMATICA NEOTRADIȚIONALĂ CLUJEANĂ

1. Reprezentant de seamă al direcției relaționiste neotradiționale, G. G. Neamțu s-a remarcat de-a lungul carierei prin viziunea asupra unor fenomene de gramatică a limbii române contemporane. Scrierile Domniei Sale continuă, în linii mari, concepția faimoasei Școli de gramatică de la Cluj, în special a reputatului cercetător D. D. Drașoveanu, remarcându-se însă prin abordarea nu de puține ori originală a fenomenului gramatical.

Având caracter expozitiv-explicativ, gramatica lui G. G. Neamțu este, în esență, sincronică/descriptivă. Aceasta constă în prezentarea sistematică, demonstrarea cu argumente științifice și exemplificarea adecvată a unor aspecte caracteristice gramaticii limbii române contemporane. În raport cu gramatica editată de Academia Română (Școala de gramatică de la București), gramatica „academică” a lui G. G. Neamțu este neotradițională, cu reminiscențe structuraliste. Cu diplomația-i lingvistică recunoscută, cercetătorul clujean nu contestă concepția *Gramaticii* Academiei (în opera Domniei Sale găsim numeroase trimiteri bibliografice la cele trei ediții ale acestui tratat oficial), însă, atunci când consideră că se impune, prezintă și demonstrează reversul.

Cercetarea structurii gramaticale presupune un demers doar aparent fastidios și arid, luând în calcul rolul acestei componente în configurarea și în atestarea originii unei limbi. Se întâmplă deseori să ne documentăm asupra unui fapt gramatical ieșit din tipar(e), însă, nu de puține ori, nu reușim să ajungem la răspunsul pertinent. În general, gramaticile discută cazurile clasice, pe care le consideră fundamentale. Remarcabil la G. G. Neamțu este faptul că se oprește cu meticulozitate și asupra unor situații atipice, asupra unor cazuri particulare (excepții de la regulă, deseori „capcane” ale fenomenului lingvistic).

2. Deși despre G. G. Neamțu nu se poate afirma că este adeptul revizuirilor, totuși, ca efect firesc al dinamicii de ordin lingvistic, Domnia Sa a reevaluat anumite fapte de gramatică a limbii române. Reținem în acest context cartea arhicunoscută din 1989, care a văzut lumina tiparului în mai multe ediții (Neamțu 1989, 1999, 2007, 2009), datorită interesului uimitor pe care l-a suscitat. Această „contribuție” fundamentală a autorului a fost concepută inițial sub forma unor „consultații dirijate” (Neamțu 1989, p. 5) în materie de analiză gramaticală elementară, de factură prioritar tradiționalistă, evitându-se, în mod deliberat, „excepțiile”. De-a lungul reeditărilor, în tratarea temelor (T) autorul rămâne fidel unui algoritm de lucru: *structuri-tip, soluții, comentariu*, cartea păstrându-și finalitatea didactică. Teoretician și practician desăvârșit „în ale gramaticii”, G. G. Neamțu este îndreptățit să sublinieze importanța analizei gramaticale în

„[...] formarea și ordonarea gândirii logice, în cristalizarea și consolidarea puterii de argumentare, un pas important în procesul de instalare a abstractizărilor și generalizărilor în mintea noastră” (Neamțu 1999, p. 6).

Începând cu ediția din 1999, autorul a simțit nevoia să complinească așa-numitul „cod școlar” cu unul „extrașcolar”, adresat îndeosebi specialistului. La următoarea apariție editorială (2007), „codul extrașcolar” a fost mult extins, prin prisma interpretărilor argumentate, regândite sau aprofundate de autor. De fiecare dată însă, analiza gramaticală este însoțită de un comentariu bine susținut teoretic. Se propune un algoritm de analiză, se oferă modele analitice pertinente. Examinarea fenomenului gramatical nu se rezumă la o scrutare neutră, ci relevă o implicare personală în susținerea afirmațiilor, emanație a temeinicei pregătiri teoretice și practice a autorului.

Întreaga operă a lui G. G. Neamțu este „deschisă”. Însuși autorul vorbește despre „un bilanț al activității”, pe care și-l dorește „cu perspectivă deschisă”, după cum reiese din *Prefața* volumului recent publicat *Studii și articole gramaticale* (Neamțu 2014, p. VII), un *colligatum* al contribuțiilor științifice relevante din perioada 1970–2011, rod al experienței profesionale de peste 40 de ani. Această apariție editorială este meritorie, întrucât facilitează tuturor celor interesați, nu doar „gramaticianului profesionist” (*ibidem*), accesul la informația gramaticală.

Volumul *Studii și articole gramaticale* este constituit cronologic, nu tematic, opțiune a autorului motivată, între altele, prin „respectul pentru autenticitatea mișcării în timp a gândirii reflectate” (*ibidem*, p. IX) în „contribuțiile” respective. Studiile sunt construite pe un fundament bibliografic solid, suportul teoretic susținând comentariul aplicat. Latura didactică se alătură firesc aspectului teoretico-științific și celui aplicativ (se oferă modele de analiză morfosintactică și de teste ortografice, se arată rolul întrebărilor în identificarea funcțiilor/pozițiilor sintactice și a cazurilor). Astfel, teoria și practica analizei gramaticale se prezintă într-o simbioză magistral ilustrată și în această lucrare.

3. Nu detaliem aici conținutul volumului (structurat în două părți), întrucât dorim să lăsăm cititorului avizat plăcerea de a descoperi esența fenomenului gramatical, ci intenționăm doar să reținem câteva aspecte relevante cu care se identifică numele G. G. Neamțu:

3.1. Statutul gramatical al lui *cel* (*cea, cei...*)

Așa-numitul „articol demonstrativ” *cel* fusese catalogat de anumiți precursori pronume semiindependent, nu articol, nici mijloc al substantivării, însă lingvistul clujean abordează tema profund argumentat, oferind numeroase și variate contexte care să demonstreze statutul multiplu:

- pronume demonstrativ semiindependent, formă scurtă, cu un caracter mai mult sau mai puțin „demonstrativ”: *cel leneș, cea de sus, cel care, cel de-al doilea, cei patru* etc.;
- adjectiv demonstrativ semiindependent, formă scurtă: *oceanul cel de gheață, cina cea de taină, cea mai frumoasă casă, oamenii cei mai buni* etc.;

- valoare „(pro)nominală” (*ibidem*, p. 14, 35, 55–56, 236–237) în cadrul superlativului relativ („comparativului de inegalitate inclusă”, p. 234–238) al adjectivului: *cei mai buni la carte*, *cei mai buni dintre ei*, (este) *cel mai fioros* etc.;
- valoare „adverbială” (*ibidem*, p. 14, 34–35, 57, 237–238) în cadrul superlativului relativ („comparativului de inegalitate inclusă”) al adverbului: (învață) *cel mai bine dintre toate*.

În opinia lui G. G. Neamțu, *cel* nu este articol-morfem al substantivării, ci pronume-substitut al numelui/substantivului: *cel harnic* (= *omul harnic*), *cei indisciplinați*, *cele discutate* etc., fapt demonstrat cât se poate de convingător (*ibidem*, p. 8, 54–55, 207–210).

3.2. Statutul gramatical al lui *al* (*a*, *ai*...)

Autorul face aprecieri pertinente și cu privire la paradigma lui *al*, contextul diferențind valoarea gramaticală:

- pronume posesiv semiindependent (*al*₁) (*ibidem*, p. 451–467, 468–486):
– *al* (*a*, *ai*...) + posesiv: *al meu*, (este) *a noastră* etc.;
- *al* (*a*, *ai*...) + genitiv: *al vecinului*, *ai casei* etc.;
- pronume posesiv semiindependent dublant (*al*₂) (*ibidem*, p. 468–486): *un copil al meu*;
- morfem (în alcătuirea numeralului ordinal): *al doilea*.

3.3. Problema predicatului nominal (să amintim aici și celebra lucrare

Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal (Neamțu 1986), care a produs o impresie puternică în perioada în care a apărut pe piață):

- interpretarea bifuncțională (Neamțu 2014, p. 36–53, 93–97);
- statutul verbului numit tradițional „copulativ” (în special, *a fi*) și al însoțitorului acestuia (numele predicativ).

În ceea ce privește așa-numitul „predicat nominal”, în principiu, G. G. Neamțu nu susține teza unei funcții unitare, apreciind că este vorba despre o construcție binară/bifuncțională, în cadrul căreia verbul este un „auxiliar sintactic” (*ibidem*, p. 25), având funcție distinctă de „predicat insuficient (P_{INSF})” (Neamțu 2014, p. 39), care-și alătură un adjunct (predicativ). Verbul în cauză nu are valoare (sintactică) relațională, ci doar calitatea de „modifier sintactic predicativ” (*ibidem*, p. 25).

4. Cu referire la volumul *Studii și articole gramaticale*, semnalăm și alte preocupări ale aceluiași gramatician:

- flexiunea/nonflexiunea în limba română;
- categoria cazului („acuzativul timpului” (*ibidem*, p. 72–81), „nominativul prodativ” (*ibidem*, p. 136–140) ș.a.);
- situații speciale care privesc, pe de o parte, părțile de vorbire catalogate tradițional drept neflexibile (adverbul, conjuncția, prepoziția și locuțiunile corespunzătoare acestora; interjecția), iar pe de altă parte, părțile de vorbire a căror încadrare lasă loc interpretărilor: articolul și numeralul;

- cuvinte relative și exclamative;
- statutul verbului „a fi” în diverse structuri;
- problema determinanților: atribut vs complement;
- clasificarea categorial-relațională a atributului în limba română

ș.a.

De fiecare dată, aspectele teoretice sunt ilustrate convingător, concluziile clare, bine punctate, încheind într-o manieră sintetică firească demonstrația, confirmând, astfel, ipoteza de lucru.

4. Înșușirea temeinică a unei limbi presupune, în primul rând, asimilarea structurii ei gramaticale. Ignorarea normelor lingvistice și literare în vigoare alterează limbajul. Munca la catedră i-a prilejuit lui G. G. Neamțu depistarea abaterilor lingvistice frecvente în exprimarea scrisă și/sau orală a studenților (dezacordul sau acordul greșit; greșeli privind flexiunea și articularea cuvintelor; încălcarea normelor de scriere cu *i*, *ii*, *iii* ș.a.) și i-a permis să insiste asupra corectării lor. Trăind în era tehnologiilor moderne, în lumea „virtuală”, tinerii se îndepărtează tot mai mult de lectură, iar fără lectură avizată exprimarea este defectuoasă. Și aici intervine competența profesorului de *Limba și literatura română*, căruia îi revine sarcina dificilă de a le trezi celor pe care îi instruieste interesul pentru citit, de a le dezvolta vocabularul și de a le corecta erorile de exprimare. Exprimarea verbală trebuie să fie corectă, coerentă și nuanțată, în vederea formării și dezvoltării intelectuale, precum și a integrării în viața social-culturală. Prin urmare, ori de câte ori este posibil, G. G. Neamțu oferă, și în volumul *Studii și articole gramaticale*, indicații de natură normativ-corectivă, deplasând centrul de interes, pentru moment doar, dinspre gramatica descriptivă spre cea funcțională și normativă, întrucât în societatea actuală accentul se pune tot mai mult pe comunicare. În acest fel, etapa structuralistă este treptat depășită, atenția focalizându-se asupra aspectului funcțional al limbii – *limba în uz*.

5. Partea a doua a volumului *Studii și articole gramaticale*, mult mai restrânsă cantitativ decât prima, însă la fel de valoroasă, include recenzii, luări de poziție (pro și contra), texte-omagiu. Toate acestea demonstrează faptul că, atunci când este vorba despre nume sonore ale lingvisticii românești, îndreptățite a primi laude, G. G. Neamțu le recunoaște meritele. De exemplu, D. D. Drașoveanu și G. Gruică au avut parte de aprecieri pe deplin justificate. Așa cum primul a creat o adevărată școală de gramatică, și în jurul lui G. G. Neamțu s-au format și se formează specialiști de seamă.

6. Prin multitudinea aspectelor abordate, volumul *Studii și articole gramaticale* este un instrument util tuturor celor interesați de dinamica limbii române contemporane, tuturor celor care doresc să depășească frontierele tradiționalismului și să intre în sfera conceptelor noi. Este un volum pe care îl recomand cu multă căldură atât studenților, cât și profesorilor de *Limba și literatura română*. Iată un titlu care nu va trebui să lipsească din bibliografia lucrărilor de licență, a disertațiilor (studenților), a tezelor de doctorat în domeniul gramaticii, precum și a lucrărilor profe-

sorilor care se perfecționează prin obținerea gradelor didactice. Este deosebit de important să ținem seama de rolul limbii în dezvoltarea culturii și în păstrarea identității naționale. De asemenea, este stringent să nu pierdem din vedere „principiul de responsabilitate publică a lingvistului”, despre care vorbea Eugeniu Coșeriu (1996, p. 130), încercând și noi, specialiștii în domeniu, să cultivăm exprimarea actuală a semenilor noștri.

*

Am avut privilegiul și bucuria de a-l asculta pe profesorul G. G. Neamțu vorbind despre marea pasiune a Domniei Sale, GRAMATICA, de mai multe ori. Prima dată, prin 1997–1998, la o școală gimnazială din Sibiu, în cadrul unei ședințe publice de susținere a unei lucrări de gradul I pe care o coordonase (cu un subiect interesant de sintaxă a limbii române). L-am revăzut la diferite manifestări științifice academice. La Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în 2007, ne vorbea avizat despre „marcarea în expresie a înțelesului categorial” (prin sufixe specializate sau categorizatori, convertori și flective), iar în 2011, în aceeași instituție, ținea un discurs despre statutul posesivelor în limba română, cu referire specială la „*al* dublant”. În toamna lui 2007, la Universitatea „Petru Maior” din Târgu-Mureș, susținea argumentat unicitatea relatemului ca mijloc de realizare a subordonării. De fiecare dată, același spirit preocupat de domeniul morfosintaxei românești avea să ne stârnească interesul și avea să ne transmită unora dintre noi cuvinte de apreciere și de încurajare.

Activitatea și opera lui G. G. Neamțu sunt expresia unui idiostil demn de apreciat, care ne dezvăluie un cercetător asiduu, dublat de un dascăl cu vocație. Documentarea științifică temeinică, argumentarea fermă, acuratețea discursului, demersul dirijat profesionist în materie de analiză gramaticală sunt doar câteva dintre elementele care definesc acest idiostil.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- Coșeriu 1996 = Eugeniu Coșeriu, *Lingvistica integrală. Interviu cu Eugeniu Coșeriu*, realizat de Nicolae Saramandu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996.
- Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1997.
- Neamțu 1989 = G. G. Neamțu, *Elemente de analiză gramaticală. 99 de confuzii/distincții*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
- Neamțu 1999 = G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale. Distincții și... distincții*, Editura Excelsior, Cluj-Napoca, 1999.
- Neamțu 2007 = G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale. Distincții și... distincții (cu trei seturi de grile rezolvate și comentate)*, Editura Paralela 45, Pitești, 2007 (ediția a II-a lucrării din 1999; ediția a III-a, 2009; ediția a IV-a, 2014).
- Neamțu 2014 = G. G. Neamțu, *Studii și articole gramaticale*, Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2014.

Neamţu 1986 = G. G. Neamţu, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986.

G. G. NEAMȚU
AND THE NEOTRADITIONAL GRAMMAR SCHOOL FROM CLUJ
(Abstract)

Outstanding representative of the relational neotraditional direction, G. G. Neamţu has become famous alongside his career through his vision on grammar aspects of contemporary Romanian language. His works represent a continuation of the theory initiated by the famous School of Linguistics from Cluj, especially by the remarkable researcher D. D. Draşoveanu, yet, G. G. Neamţu singled himself out through the original approach of the grammar phenomenon. In comparison with the grammar published by the Romanian Academy (The School of Linguistics from Bucureşti), G. G. Neamţu's grammar is a neotraditional one with some structuralist elements.

Out of his major contributions we mention the following:

– *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, 1986;

– *Teoria şi practica analizei gramaticale. Distincţii şi... distincţii*, which was published in several editions due to the interest it aroused;

– *Studii şi articole gramaticale*, 2014 – a *colligatum* of the relevant scientific contributions published from 1970–2011, the result of the researcher's more than 40 years professional experience.

G. G. Neamţu's work and activity represent the manifestation of a personal style which worths being appreciated and which reveals a hard-working researcher doubled by a gifted teacher. The thorough scientific research, the firm argumentation, the accuracy of discourse, the professionally guided approach in the grammar analysis represent only a few of the elements which define G. G. Neamţu's personal style. Through the multitude of the aspects tackled, G. G. Neamţu's scientific works represent useful instruments for all those who are interested in the dynamics of the contemporary Romanian language, for all those who wish to go beyond the frontiers of traditionalism and get into the sphere of new concepts.

Cuvinte-cheie: *Şcoala clujeană de gramatică, gramatică, teoria şi practica analizei gramaticale.*

Keywords: *School of Grammar from Cluj, grammar, theory and practice of grammatical analysis.*

*Universitatea „Lucian Blaga”
Facultatea de Litere şi Arte
Sibiu, Bd. Victoriei, 10
vali_ulbs@yahoo.com*